

USTAWA

z dnia 2016 r.

o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny

Art. 1. W ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. Nr 17, poz. 78 ze zm.¹) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) tytuł ustawy otrzymuje brzmienie:
„o powszechnej ochronie życia ludzkiego i wychowaniu do życia w rodzinie”;
- 2) preambuła otrzymuje brzmienie:
„Uznając, że wyrażona w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zasada prawnej ochrony życia każdego człowieka nierozzerwalnie związana jest z przynależną każdemu, niezależnie od etapu jego rozwoju, przyrodzoną i niezbywalną godnością człowieka, stanowi się, co następuje:”;
- 3) art. 1 otrzymuje brzmienie:
„Art. 1. Każdy człowiek ma przyrodzone prawo do życia od chwili poczęcia, to jest połączenia się żeńskiej i męskiej komórki rozrodczej. Życie i zdrowie dziecka od jego poczęcia pozostają pod ochroną prawa.”;
- 4) w art. 2:
 - a. ust. 1 pkt 1 otrzymuje brzmienie:
„1) opiekę medyczną nad kobietą w ciąży oraz dzieckiem poczętym,”;
 - b. ust. 2a otrzymuje brzmienie:
„2a. Organy administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego, w zakresie swoich kompetencji określonych w przepisach szczególnych, są zobowiązane zapewnić pomoc materialną i opiekę dla rodzin wychowujących dzieci dotknięte ciężkim upośledzeniem albo chorobą zagrażającą ich życiu, jak również matkom oraz ich dzieciom, gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że do poczęcia doszło w wyniku czynu zabronionego.”;
- 5) w art. 4 ust. 1 otrzymuje brzmienie:
„1. Do programów nauczania szkolnego wprowadza się wychowanie do życia w rodzinie obejmujące wiedzę o zasadach odpowiedzialnego rodzicielstwa oraz wartości rodziny i ludzkiego życia od poczęcia do naturalnej śmierci. Nauczanie w tym zakresie musi respektować normy moralne rodziców i wrażliwość uczniów. Udział w zajęciach wymaga pisemnej zgody rodziców lub pełnoletnich uczniów.”;
- 6) uchyla się art. 4a;
- 7) uchyla się art. 4b;
- 8) uchyla się art. 4c.

Art. 2. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 ze zm.²) wprowadza się następujące zmiany:

¹ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1995 Nr 66, poz. 334, z 1996 Nr 139, poz. 646, z 1997 Nr 141, poz. 943, z 1999 Nr 5, poz. 32, z 2001 Nr 154, poz. 1792.

² Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1997 r. Nr 128, poz. 840, z 1999 r. Nr 64, poz. 729 i Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 48, poz. 548, Nr 93, poz. 1027 i Nr 116, poz. 1216, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 121, poz. 1142, Nr 179, poz. 1750, Nr 199, poz. 1935 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889 i Nr 243, poz. 2426, z 2005 r. Nr 86, poz. 732, Nr 90, poz. 757, Nr 132, poz. 1109, Nr 163, poz. 1363, Nr 178, poz. 1479 i Nr 180, poz. 1493, z 2006 r. Nr 190, poz. 1409, Nr 218, poz. 1592 i Nr 226, poz. 1648, z 2007 r. Nr 89, poz. 589, Nr 123, poz. 850, Nr 124, poz. 859 i Nr 192, poz. 1378, z 2008 r. Nr 90, poz. 560, Nr 122, poz. 782, Nr 171, poz. 1056, Nr 173, poz. 1080 i Nr 214, poz. 1344, z 2009 r. Nr 62, poz. 504, Nr 63, poz. 533, Nr 166, poz. 1317, Nr 168, poz. 1323, Nr 190, poz. 1474, Nr 201, poz. 1540 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 40, poz. 227 i 229, Nr 98, poz. 625 i 626, Nr

- 1) w art. 115 po § 23 dodaje się § 24 w brzmieniu:
„§ 24. Dzieckiem poczętym jest człowiek w prenatalnym okresie rozwoju, od chwili połączenia się żeńskiej i męskiej komórki rozrodczej.”;
- 2) art. 152 otrzymuje brzmienie:
„Art. 152. § 1. Kto powoduje śmierć dziecka poczętego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.
§ 2. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
§ 3. Odpowiada w granicach zagrożenia przewidzianego za sprawstwo czynu określonego w § 1 także ten, kto udziela pomocy w jego popełnieniu lub do jego popełnienia nakłania.
§ 4. Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1 i § 2, lekarz, jeżeli śmierć dziecka poczętego jest następstwem działań leczniczych, koniecznych dla uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia matki dziecka poczętego.
§ 5. Jeżeli sprawcą czynu określonego w § 1 jest matka dziecka poczętego, sąd może zastosować wobec niej nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.
§ 6. Nie podlega karze matka dziecka poczętego, która dopuszcza się czynu określonego w § 2.”;
- 3) art. 153 otrzymuje brzmienie:
„Art. 153. Kto stosując przemoc wobec matki dziecka poczętego powoduje śmierć dziecka poczętego lub przemocą, groźbą bezprawną albo podstępem doprowadza matkę dziecka poczętego do pozbawienia życia tego dziecka, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.”.
- 4) art. 154 otrzymuje brzmienie:
„Art. 154. § 1. Jeżeli następstwem czynu, o którym mowa w art. 152 § 1, jest śmierć matki dziecka poczętego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.
§ 2. Jeżeli następstwem czynu określonego w art. 153 jest śmierć matki dziecka poczętego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.”;
- 5) art. 157a otrzymuje brzmienie:
„Art. 157a. § 1. Kto powoduje uszkodzenie ciała dziecka poczętego lub rozstrój zdrowia zagrażający jego życiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.
§ 2. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.
§ 3. Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1 i § 2 lekarz, jeżeli uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia dziecka poczętego są następstwem działań leczniczych, koniecznych dla uchylenia niebezpieczeństwa grożącego zdrowiu lub życiu matki dziecka poczętego albo dziecka poczętego.
§ 4. Jeżeli sprawcą czynu określonego w § 1 jest matka dziecka poczętego, sąd może zastosować wobec niej nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.
§ 5. Nie podlega karze matka dziecka poczętego, która dopuszcza się czynu określonego w § 2.”.

Art. 3. Ustawa wchodzi w życie po upływie 2 tygodni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia.

- art. 38 Konstytucji RP

Wszyscy są równi wobec prawa.

- art. 32 ust. 1 Konstytucji RP

Od momentu powstania życie ludzkie staje się więc wartością chronioną konstytucyjnie.

Dotyczy to także fazy prenatalnej.

- wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 maja 1997 r., sygn. akt K 26/96

(...) wszelkie możliwe wątpliwości co do ochrony życia ludzkiego powinny być rozstrzygane na rzecz tej ochrony (in dubio pro vita humana).

- wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 stycznia 2004 r. sygn. akt K 14/03

Dziecko, ze względu na swoją niedojrzałość fizyczną oraz umysłową, wymaga szczególnej opieki i troski, w tym właściwej ochrony prawnej, zarówno przed, jak i po urodzeniu.

- Deklaracja Praw Dziecka ONZ z 20 listopada 1959 r., Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r.

Wśród wszystkich przestępstw przeciw życiu, jakie człowiek może popełnić, przerwanie ciąży ma cechy, które czynią z niego występki szczególnie poważny i godny potępienia.

- Jan Paweł II, *Evangelium Vitae*

Tym, kto zostaje zabity, jest istota ludzka u progu życia (...) słaba i bezbronna do tego stopnia, że jest pozbawiona nawet tej znikomej obrony, jaką stanowi dla nowo narodzonego dziecka jego błagalne kwilenie i płacz. Jest całkowicie powierzona trosce i opiece tej, która nosi ją w łonie. Ale czasem to właśnie ona, matka, podejmuje decyzję i domaga się zabójstwa tej istoty, a nawet sama je powoduje.

- Jan Paweł II, *Evangelium Vitae*

Przykazanie NIE ZABIJAJ zawiera w sobie nie tylko zakaz.

Ono wzywa nas do określonych postaw i zachowań pozytywnych.

- Jan Paweł II – Radom, 4 czerwca 1991 r.

Rozpowszechniana coraz bardziej, nawet wśród osób z natury szlachetnych, mentalność pobłażająca praktykom zabijania nie narodzonych, prowadzi również nieuchronnie do akceptacji innej formy bezpośredniego niszczenia życia, zarówno ludzi starych, jak i inwalidów czy też ludzi upośledzonych fizycznie lub psychicznie, czyli do eutanazji.

- Jan Paweł II – Warszawa, 9 czerwca 1991 r.

1. Potrzeba i cel wydania ustawy

- 1.1. Projekt ma na celu dostosowanie niektórych przepisów ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz.U. Nr 17, poz. 78 ze zm.) (dalej jako: „**Ustawa**”) oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 ze zm.) (dalej jako: „**Kodeks karny**”) tak, by

rzeczywiście realizowały wyrażoną w art. 38 Konstytucji RP¹ zasadę ochrony życia ludzkiego obejmującą życie na każdym etapie jego rozwoju, a także zobowiązań międzynarodowych w zakresie zapewnienia każdemu dziecku niezbywalnego prawa do życia zagwarantowanego w art. 6 ust. 2 ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji Praw Dziecka². Celem inicjatywy jest przywrócenie pełni praw człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem prawa do życia, osobom najsłabszym, które nie mogą samodzielnie się bronić. Jednocześnie, projekt zapewnia realizację zasady równości wobec prawa i służy zakończeniu prawnej dyskryminacji ludzi w prenatalnym okresie ich rozwoju.

1.2. Oczekiwane przyjęcie projektu przez władzę ustawodawczą

Niniejszy projekt jest składany w nadziei pozytywnego przyjęcia przez władzę ustawodawczą. Należy bowiem zauważyć, że posłowie klubu Prawa i Sprawiedliwości jasno wyrazili swoje poparcie dla pełnej ochrony życia podczas głosowania nad obywatelskim projektem Inicjatywy Ustawodawczej „Stop Aborcji” 11 września 2015 roku. Zasadne jest więc oczekiwanie wśród obywateli udzielających poparcia niniejszej inicjatywie ustawodawczej, że ta jednoznaczna moralnie postawa zostanie utrzymana w obecnej kadencji. Wywiedziony z fundamentalnych zasad ustrojowych postulat powszechnej ochrony życia powinien znaleźć poparcie parlamentarzystów klubów KUKIZ'15, PSL, PO i .Nowoczesnej.

1.3. Godność człowieka i prawo do ochrony życia

Zgodnie z normą wyrażoną w art. 38 ustawy zasadniczej, na Rzeczypospolitej Polskiej spoczywa obowiązek zapewnienia każdemu człowiekowi prawnej ochrony życia. Oznacza to, że władze publiczne nie tylko są obowiązane nie podejmować działań, które ujemnie oddziałują na chronioną konstytucyjnie wartość, jaką jest życie, ale także ciąży na nich obowiązek pozytywny³ podejmowania takiej aktywności, która w sposób pełny prowadzi do realizacji konstytucyjnej gwarancji ochrony prawa do życia. Taki pogląd potwierdza Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 23 marca 1999 r., w sprawie prowadzonej pod sygn. K 2/98⁴. Trybunał stwierdził, że skoro „z konstytucji wynika pewien obiektywny system wartości, to na ustawodawcy ciąży obowiązek stanowienia prawa o takiej treści, by możliwa była ochrona i realizacja tych wartości w możliwie najszerszym zakresie”, a także „niezależnie od

¹ Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 ze zm.

² Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. 1991 nr 120 poz. 526), ratyfikowana przez Rzeczpospolitą Polską 30 września 1991 r. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 28 maja 1997 r., sygn. akt K 26/96, stwierdził w odniesieniu do Konwencji o prawach dziecka, że *zawarte w Konwencji gwarancje odnoszą się również do prenatalnej fazy ludzkiego życia.*

³ P. Sarnecki [w:] L. Garlicki (red.), *Konstytucja...*, komentarz do art. 38, s. 3.

⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 23 marca 1999 r., sygn. akt K 2/98, OTK 1999, nr 3, poz. 38.

«obronnej» treści prawa do życia, z art. 38 wynika także zobowiązanie władz publicznych do podejmowania działań służących ochronie życia”⁵. Wskazany zakres powinności oznacza zarówno potrzebę podjęcia działania na płaszczyźnie przepisów wyznaczających granice bezprawności, co ma miejsce w przypadku modyfikacji Ustawy, jak również wprowadzenia zmian do ustaw, które zapewniają faktyczne poszanowanie ustanawianych zasad, co uzasadnia konieczność modyfikacji przepisów Kodeksu karnego. Omawiany postulat został także przedstawiony w nauce prawa konstytucyjnego, a mianowicie P. Sarnecki podnosi, że podejmowane przez władze działania powinny stwarzać „prawne, jak i faktyczne instytucje i stany, zmniejszające lub eliminujące zagrożenia życia ludzkiego”⁶. Wreszcie Trybunał wykształcił w swoim orzecznictwie zasadę, zgodnie z którą „wszelkie możliwe wątpliwości co do ochrony życia ludzkiego powinny być rozstrzygane na rzecz tej ochrony (*in dubio pro vita humana*)”⁷. Potrzebę ochrony godności człowieka na najwcześniejszym etapie jego rozwoju dostrzegł w ostatnich latach także Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W 2011 r. potwierdził on w wyroku *Brüstle vs. Greenpeace*⁸, że prawna ochrona wynikająca z godności człowieka zaczyna się już w momencie poczęcia, w embrionalnej fazie życia, ponieważ „zapłodnienie rozpoczyna proces rozwoju człowieka”. Stanowisko to zostało potwierdzone trzy lata później w orzeczeniu w sprawie *International Stem Cell Corporation vs. Comptroller General of Patents, Designs and Trade Marks*⁹.

- 1.4. Aktualnie obowiązujące ustawodawstwo, które swym przedmiotem dotyka sfery prawa do życia, powinno się oceniać w kontekście wyżej przedstawionych zasad. Dotyczy to również ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Zgodnie z jej art. 1 „prawo do życia podlega ochronie, w tym również w fazie prenatalnej w granicach określonych w ustawie”. W cytowanym kształcie przepis ten dawno już utracił moc obowiązującą, na mocy orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 1997 r., w sprawie prowadzonej pod sygn. K 26/96 w zakresie, w jakim uzależnia ochronę życia w fazie prenatalnej od decyzji ustawodawcy zwykłego. Od ogłoszenia wspomnianego rozstrzygnięcia, brzmienie art. 1 nie zostało dostosowane. Innymi słowy, mimo stwierdzenia przez Trybunał niekonstytucyjności przepisu, ustawodawca przez dziewiętnaście lat nie zdecydował się na jego zmianę. Taką

⁵ *Tamże*.

⁶ P. Sarnecki [w:] L. Garlicki (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, komentarz do art. 38, s. 3.

⁷ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 stycznia 2004 r. sygn. akt K 14/03, Dz. U. z dnia 15 stycznia 2004 r.

⁸ Wyrok Trybunału (wielka izba) z dnia 18 października 2011 r. w sprawie *Brüstle vs. Greenpeace* (C-34/10).

⁹ Wyrok Trybunału (wielka izba) z dnia 18 grudnia 2014 r. w sprawie *International Stem Cell Corporation vs. Comptroller General of Patents, Designs and Trade Marks* (C-364/13).

praktykę należy ocenić jednoznacznie negatywnie i traktować jako przykład rażącego naruszenia legislacyjnego oraz braku poszanowania dla orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego.

1.5. Obowiązujące przepisy uchylające ochronę prawa do życia

Obowiązujący art. 4a ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży określa warunki dopuszczalności przeprowadzania zabiegu przerywania ciąży. Zgodnie z treścią ust. 1 wskazanego przepisu, Ustawa przewiduje trzy sytuacje, kiedy osoba do tego uprawniona może dokonać aborcji:

1. gdy ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej,
2. gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu,
3. gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego.

1.6. Zastrzeżenia natury konstytucyjnej wobec obecnego stanu prawnego

Opisany stan prawny budzi poważne wątpliwości co do zgodności z normami ustawy zasadniczej, w tym w szczególności z art. 38 i art. 30. Konstytucja wymaga bowiem od ustawodawcy zapewnienia ochrony życia ludzkiego, ściśle związanej z przyrodzonym (a zatem ponadpozytywnym) charakterem godności człowieka, na każdym jego etapie, co obejmuje zarówno okres przed, jak i po narodzeniu. Zasada ta znajduje wyraz w orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z 28 maja 1997 r., sygn. akt K 26/96: „Wartość konstytucyjnie chronionego dobra prawnego jakim jest życie ludzkie, w tym życie rozwijające się w fazie prenatalnej, nie może być różnicowana. Brak jest bowiem dostatecznie precyzyjnych i uzasadnionych kryteriów pozwalających na dokonanie takiego zróżnicowania w zależności od fazy rozwojowej ludzkiego życia. Od momentu powstania życie ludzkie staje się więc wartością chronioną konstytucyjnie. Dotyczy to także fazy prenatalnej”. W efekcie, na gruncie orzecznictwa konstytucyjnego bezsporne jest, że „od momentu powstania życie ludzkie staje się więc wartością chronioną konstytucyjnie. Dotyczy to także fazy prenatalnej”. Co prawda Trybunał dopuszcza sytuacje, kiedy intensywność ochrony życia w każdej jego fazie i okolicznościach nie musi być jednakowa, jednak wyraźnie podkreśla, że musi być ona zawsze „dostateczna z punktu widzenia chronionego dobra”. Wskazany kierunek został rozwinięty w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 30 września 2008 r., wydanym w sprawie

prowadzonej pod sygn. akt K 44/07¹⁰, gdzie Trybunał stwierdza, iż „nie ma wątpliwości, że życie człowieka nie podlega wartościowaniu ze względu na jego wiek, stan zdrowia, przewidywany czas jego trwania, ani ze względu na jakiegokolwiek inne kryteria”. W konsekwencji, dopuszczalne jest podwyższenie standardu ochrony prawa do życia w prenatalnym okresie jego rozwoju, zaś za niedopuszczalne uznać należy obniżenie tego standardu ochrony do poziomu, który nie zapewnia każdemu człowiekowi w prenatalnym okresie rozwoju dostatecznej ochrony tego prawa.

- 1.7. Trzeba także wziąć pod uwagę, że zgodnie z art. 9 Konstytucji Rzeczpospolita, będąc związaną prawem międzynarodowym, jest obowiązana przestrzegać umów międzynarodowych, które zostały przez nią zawarte. W efekcie, władze są obowiązane realizować postanowienia Konwencji o prawach dziecka (Dz.U. 1991 Nr 120, poz. 526), zgodnie z którą, odwołując się do akapitu dziesiątego preambuły, „dziecko z uwagi na swą niedojrzałość fizyczną oraz umysłową, wymaga szczególnej opieki i troski, a zwłaszcza właściwej ochrony prawnej, zarówno przed, jak i po urodzeniu”. Oznacza to, że wszystkie zawarte w Konwencji gwarancje – łącznie z wyrażonym w art. 6 prawem każdego dziecka do życia – odnoszą się również do dzieci poczętych. Co więcej, Konwencja w art. 24 ust. 2 pkt d tworzy gwarancję właściwej opieki zdrowotnej dla matek w okresie przed i po urodzeniu dziecka. Jak wskazuje Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 28 maja 1997 r., sygn. akt K 26/96, zobowiązanie to ma w pierwszej kolejności – w świetle art. 23 ust. 1 oraz Preambuły Konwencji – na celu urzeczywistnienie prawa korzystania z możliwie najlepszego stanu zdrowia dla dziecka poczętego.
- 1.8. Oczywiście o ile bezsprzeczny jest fakt, że konstytucyjna gwarancja ochrony życia należy do najważniejszych wartości, to nie ma ona charakteru absolutnego¹¹. Innymi słowy, w drodze wyjątku prawo może dopuszczać sytuacje, kiedy rezygnuje z ochrony życia jednostki na rzecz innej lub nawet tożsamej wartości, którą gwarantują postanowienia ustawy zasadniczej. Przykładem takiej konstrukcji może być kolizja prawa do życia dwóch osób w sytuacji krytycznej. Wówczas nie ma wątpliwości, co do zgodności z konstytucją norm, które wyłączają bezprawność czynów (art. 25 k.k. – kontratyp obrony koniecznej) lub też winę jednostki, co skutkuje brakiem popełnienia przez nią przestępstwa (art. 26 ust. 2 k.k. – stan wyższej konieczności), polegających na odebraniu życia innemu człowiekowi¹². Powyższe

¹⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 30 września 2008 r., sygn. akt K 44/07, OTK A 2008, nr 7, poz. 126.

¹¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 23 marca 1999 r., sygn. akt K 2/98, OTK 1999, nr 3, poz. 38.

¹² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 30 września 2008 r., sygn. akt K 44/07, OTK A 2008, nr 7, poz. 126.

wynika z instytucji części ogólnej Kodeksu karnego i nie wymaga utrzymania w systemie prawa wyjątków od powszechnej ochrony życia dziecka w okresie prenatalnym rozwoju.

1.9. Ocena proporcjonalności ustawowych ograniczeń prawa do ochrony życia

O ile jednak ustawa zasadnicza dopuszcza sytuacje, kiedy ograniczenie ochrony praw gwarantowanych konstytucyjnie jest możliwe, to jednocześnie jasno wyznacza granice takiego działania. Taką funkcję pełni art. 31 ust. 3 Konstytucji. Do przesłanek limitacji ochrony prawnej należą: ustawowa forma ograniczenia, istnienie w państwie demokratycznym konieczności wprowadzenia ograniczenia, funkcjonalny związek ograniczenia z realizacją wskazanych w art. 31 ust. 3 wartości (bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, ochrona środowiska, zdrowia i moralności publicznej, wolności i praw innych osób) oraz zakaz naruszania istoty danego prawa lub wolności. Ze stwierdzenia, że ograniczenia mogą być ustanawiane tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie, Trybunał Konstytucyjny wyprowadził wymóg tzw. testu proporcjonalności¹³, który musi spełnić dana regulacja, by można było stwierdzić jej zgodność z ustawą zasadniczą. W konsekwencji, regulacja ograniczająca dane prawo lub wolność musi być przydatna i niezbędna. Natomiast wartość preferowana musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wartości poświęcanej (proporcjonalność *sensu stricto*).

1.10. Oceniając przepisy Ustawy, które skutkują ograniczeniem w ochronie życia człowieka, należy odpowiedzieć sobie na następujące pytania:

1. czy wprowadzona regulacja jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków,
2. czy jest niezbędna dla ochrony interesu publicznego, z którym jest połączona,
3. czy efekty wprowadzonej regulacji pozostają w odpowiedniej proporcji do szkody, jaką ponosi dobro poświęcane, a więc życie.

1.11. Uchylenie prawa do ochrony życia dziecka ze względu na ochronę życia lub zdrowia matki

Zgodnie z art. 4a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, ustawodawca kosztem życia dziecka chroni życie lub zdrowie matki. W niektórych sytuacjach dokonanie aborcji może służyć ratowaniu życia kobiety. Niewątpliwie więc można mówić o spełnieniu

¹³ Zob. m.in. orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 26 kwietnia 1995 r., sygn. K. 11/94, OTK w 1995 r., cz. I, poz. 12 oraz wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 28 czerwca 2000 r., sygn. K. 34/99, OTK ZU nr 5/2000, poz. 142 i sygn. P 14/01, a także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 3 czerwca 2008 r., sygn. K 42/07, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 77).

przesłanki przydatności. Nie może być jednak mowy o wypełnieniu przesłanki niezbędności. Należy wziąć pod uwagę, że Trybunał Konstytucyjny dopuszcza wprowadzenie wyjątku od prawa do ochrony życia ludzkiego wyłącznie w sytuacji, w której niewątpliwie nie da się ono pogodzić z analogicznymi prawami innych osób. Każdy wypadek ograniczenia prawnej ochrony życia ludzkiego – w stosunku do standardów ogólnych – musi być więc traktowany jako środek o charakterze *ultima ratio*. Tymczasem w świetle współczesnych standardów medycznych aborcja nie może zostać w żadnych okolicznościach uznana za niezbędną dla ratowania życia matki¹⁴. W efekcie, o spełnieniu przesłanki niezbędności można by mówić wyłącznie w sytuacji, kiedy przeprowadzenie zabiegu aborcji byłoby jedynym możliwym sposobem, który obiektywnie umożliwiłby uratowanie życia matki. Jeżeli istnieją jakiegokolwiek inne narzędzia pozwalające uniknąć zagrożenia dla dobra w postaci życia matki, wówczas nie ma uzasadnienia dla poświęcania życia dziecka poczętego, a regulacja taką możliwość dopuszczająca jest po prostu niekonstytucyjna.

- 1.12. Podobnie trudno uznać za prawidłowe twierdzenie, że wynikłe z ciąży zagrożenie dla zdrowia matki usprawiedliwia spowodowanie śmierci dziecka poczętego. W wyroku z 30 września 2008 r. wydanym w sprawie prowadzonej pod sygn. akt K 44/07¹⁵, Trybunał Konstytucyjny stwierdził wyraźnie, że „zdecydowanie nieakceptowane w demokratycznym państwie prawnym, realizującym zasady sprawiedliwości społecznej i chroniącym życie oraz niezbywalną godność człowieka, byłoby ograniczenie prawnej ochrony życia człowieka w celu ochrony dóbr lokujących się niżej w hierarchii konstytucyjnej, np. własności i innych praw majątkowych, moralności publicznej, ochrony środowiska czy nawet zdrowia innych ludzi. (...) Przesłankę tę można określić ogólnie jako wymaganie symetrii dóbr: poświęcanego i ratowanego”. W tym kontekście warto zwrócić uwagę, że nauka prawa konstytucyjnego nie pozostawia wątpliwości, iż słuszny jest wniosek o zdecydowanym pierwszeństwie ochrony życia przed ochroną zdrowia¹⁶. W konsekwencji, w wypadku kolizji pomiędzy prawem do życia dziecka a zdrowiem matki taka symetria zdecydowanie nie występuje. Dobro teoretycznie ratowane nie pozostaje w proporcji do dobra poświęcanego, a w efekcie omawiane przyzwolenie nie spełnia przesłanek legalności ograniczenia dóbr chronionych konstytucyjnie wyrażonych w art. 31 ust. 3 ustawy zasadniczej. Co więcej, wedle współczesnej wiedzy medycznej, przy zastosowaniu zdobyczy

¹⁴ Zob. Deklaracja Dublińska, Dublin 2012, <http://www.dublindeclaration.com/translations/> (dostęp: 12.01.2016).

¹⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 30 września 2008 r., sygn. akt K 44/07, OTK A 2008, nr 7, poz. 126.

¹⁶ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2012, komentarz do art. 38, Nb. 4., SIP Legalis.

współczesnej medycyny, jeżeli zagrożenie dotyczy zdrowia matki, dla jego uchylenia nie jest konieczne zabicie dziecka.

1.13. *Uchylenie prawa do ochrony życia dziecka z uwagi na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego jego upośledzenia albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu*

Z kolei w przypadku art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, trudno zidentyfikować konstytucyjne dobro chronione, jakie mogłoby usprawiedliwiać pozbawienie ochrony prawnej życie dziecka, u którego występuje duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu. Tak zwana przesłanka eugeniczna nie znajduje oparcia w wartościach, prawach i wolnościach wyrażonych w treści przepisów ustawy zasadniczej. Nie sposób znaleźć w Konstytucji normy, która uzasadniałaby traktowanie ludzi ciężko i nieodwracalnie bądź nieuleczalnie chorych jako nie zasługujących na pełną ochronę życia i zdrowia. Jest wręcz przeciwnie. Zgodnie z art. 32 ust. 2 ustawy zasadniczej dyskryminacja „z jakiegokolwiek przyczyny” jest zakazana, a ponadto art. 68 ust. 3 Konstytucji zobowiązuje władze publiczne do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, także niepełnosprawnym i upośledzonym. Życie ludzkie nie może być pozbawione ochrony tylko dlatego, że obarcza je ciężkie i nieodwracalne upośledzenie bądź nieuleczalna i śmiertelna choroba. Zważył na to również Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 30 września 2008 r. w sprawie prowadzonej pod sygn. akt K 44/07, stwierdzając, że „życie człowieka nie podlega wartościowaniu ze względu na jego wiek, stan zdrowia, przewidywany czas jego trwania, ani ze względu na jakiegokolwiek inne kryteria”. W efekcie, nie została spełniona przesłanka istnienia dobra, które należałoby chronić przez poświęcenie wartości jaką jest życie człowieka. Wreszcie, w kontekście art. 9 Konstytucji, warto zwrócić uwagę na obowiązujące Rzeczpospolitą prawo międzynarodowe w postaci Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012, poz. 1169). Zgodnie z postanowieniami Preambuły „dyskryminacja kogokolwiek ze względu na niepełnosprawność jest pogwałceniem przyrodzonej godności i wartości osoby ludzkiej”. Natomiast zgodnie z art. 10 „Państwa strony potwierdzają, że każda istota ludzka ma przyrodzone prawo do życia i podejmą wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym skutecznego korzystania z tego prawa, na zasadzie równości z innymi osobami”. Nie ulega więc wątpliwości, że uchylenie na prenatalnym etapie gwarancji prawa do życia dzieci niepełnosprawnych lub chorych stoi w oczywistej sprzeczności z przyrodzonym charakterem

godności człowieka i nadrzędnością życia ludzkiego w hierarchii wartości chronionych przez prawo zarówno krajowe, jak i międzynarodowe.

1.14. Raz wprowadzone do systemu prawnego różnicowanie wartości życia ludzkiego wedle utylitarnych wskaźników jego jakości, normatywności i pełnosprawności, otwiera drogę dla dalszych wyjątków. Uzurpujające sobie władzę nad życiem państwo władne jest wówczas odjąć ochronę życia kolejnym „bezużytecznym” (z jego punktu widzenia) grupom ludnościowym. Utrzymywanie w systemie prawnym przesłanki odbierającej bezwzględne gwarancje prawa do życia z uwagi na wady wrodzone prowadzi do stygmatyzacji wszystkich osób niepełnosprawnych. Dotychczasowe szerokie poparcie dla inicjatyw obywatelskich obrony życia, jak również rosnąca świadomość krwawej i brutalnej prawdy o wstydliwie dotąd skrywanych technikach aborcyjnych, prowadzą do wniosku, że społeczeństwo dojrzało do przywrócenia ludziom dyskryminowanym ze względu na stan zdrowia, płeć lub pochodzenie pełnej ustawowej ochrony ich życia i zdrowia.

1.15. *Uchylenie prawa do ochrony życia dziecka z uwagi na podejrzenie, że zostało poczęte wskutek czynu zabronionego*

Wreszcie, odwołując się do normy wyrażonej w art. 4a ust. 1 pkt 3 należy na wstępie dokonać jej precyzyjnego odczytania, wskazując że dotyczy zarówno popełnienia przestępstwa zgwałcenia (art. 197 k.k.), czy przestępstwa seksualnego wykorzystania bezradności lub upośledzenia (art. 198 k.k.) ale również popełnienia innego czynu zabronionego, jak np. obcowanie płciowe dwóch osób poniżej piętnastego roku życia (art. 200 § 1 k.k.), kazirodztwo (art. 201 k.k.), a nawet stosunek płciowy w miejscu publicznym skutkujący zgorszeniem publicznym, co zgodnie z art. 51 § 1 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2015, poz. 1094) stanowi czyn zabroniony.

1.16. W przypadku przestępstwa zgwałcenia, czy seksualnego wykorzystania bezradności lub upośledzenia, dobrem chronionym wydaje się prawo matki do odpowiedzialnego decydowania o posiadaniu dzieci, wyrażone w preambule ustawy. W pierwszej kolejności należy jednak zwrócić uwagę, że Trybunał Konstytucyjny stwierdził już w orzeczeniu z 28 maja 1997 r., sygn. K 26/96, że „prawo do posiadania dziecka może być interpretowane wyłącznie w aspekcie pozytywnym, a nie jako prawo do unicestwienia rozwijającego się płodu ludzkiego”. Nie można bowiem decydować o posiadaniu dziecka w sytuacji, gdy dziecko to już rozwija się w fazie prenatalnej. Innymi słowy, nie istnieje prawo do nieurodzenia dziecka. W efekcie wskazana przesłanka zezwalająca na przerwanie ciąży nie jest usprawiedliwiona żadną wartością, prawem ani wolnością konstytucyjną. Co więcej, o ile

zgwałcenie stanowi zachowanie przestępne i karygodne, a jego ofiara przeżywa cierpienie tak fizyczne jak i psychiczne, to koncentrując się na zagadnieniu sytuacji psychicznej ofiary zgwałcenia, nie można tracić z pola widzenia problemu jeszcze jednej – równie ważnej – osoby, czyli dziecka, które w żaden sposób nie ponosi winy za czyn, który jego ojciec wyrządził jego matce. W sytuacji dokonania aborcji, powstaje jeszcze większe zło, bowiem dziecko staje się kolejną ofiarą tej dramatycznej sytuacji. Aktualnie przesłanka opisana w art. 4a ust. 1 pkt 3 Ustawy stanowi unikalny w dzisiejszej kulturze prawnej przypadek odpowiedzialności życiem za czyny osób trzecich. Prawo bowiem dopuszcza, by negatywne konsekwencje przestępczych działań sprawcy przestępstwa zgwałcenia, ponosiła osoba niewinna – dziecko. Problem jest tym poważniejszy, że formą tej odpowiedzialności jest pozbawienie życia. Ustawowe odebranie prawa do życia tym dzieciom poczętym, których ojciec (lub rodzice) podejrzewany jest o popełnienie czynu zabronionego, stanowi niedopuszczalny we współczesnym systemie prawnym powrót do odpowiedzialności karnej za winy cudze. Nie można także zapominać, że takie przyzwolenie ustawowe prowadzi do głębszego zranienia matki, dokładając do traumy ofiary zbrodni cierpienie wynikające z syndromu post-aborcyjnego. Dopuszczalność tej przesłanki uchylenia ochrony życia stanowi jaskrawy przykład kapitulacji państwa, które nie tylko nie zapobiegło przestępstwu, ale nie jest w stanie zapewnić należytego wsparcia matce i dziecku, oferując jedynie przyzwolenie i refundację uśmiercenia niewinnego człowieka. Nie pozostawia również wątpliwości proporcja w jakiej pozostają do siebie dobro w postaci wolności do decydowania o posiadaniu dzieci oraz prawo do życia.

1.17. Natomiast w przypadku czynów zabronionych, kiedy do stosunku płciowego dochodzi zgodnie z wolą biorących w nim udział, w ogóle nie sposób mówić o motywie w postaci ochrony prawa matki do decydowania o posiadaniu dzieci, ponieważ dotyczy on osób, które dobrowolnie podejmują się współżycia seksualnego.

1.18. Podsumowanie oceny proporcjonalności ograniczeń prawa do ochrony życia

W związku z powyższym, zasadne jest twierdzenie, że aktualna treść Ustawy nie tyle nie realizuje postulatu ochrony życia w sposób możliwie najpełniejszy, ale wręcz w sposób niezgodny z normami ustawy zasadniczej ogranicza prawo do życia wyrażone w jej art. 38. W konsekwencji, proponowane zmiany zmierzają do zapewnienia absolutnej ochrony konstytucyjnego prawa do życia, co jest także zgodne z rekomendacją Komisji Weneckiej

przy Radzie Europy z 4 kwietnia 2006 r.¹⁷ odnośnie przesłanek ograniczenia praw konstytucyjnych.

1.19. Niezbędność sankcji prawnokarnej dla zapewnienia standardu ochrony prawa do życia

Proponowane zmiany Kodeksu karnego stanowią niezbędne uzupełnienie instrumentu karnego, za pomocą którego państwo może faktycznie realizować swoje funkcje gwarancyjne wobec wartości wyrażonej w art. 38 Konstytucji. Potrzebne jest nie tylko jasne rozstrzygnięcie granic bezprawności na płaszczyźnie normy sankcjonowanej - co projektodawca czyni, proponując szereg zmian w Ustawie - ale także konieczne jest właściwe ukształtowanie normy sankcjonującej, od której istnienia oraz granic zależy poziom realnej ochrony dobra. Trudno bowiem mówić o skutecznej ochronie prawa do życia poprzez ustanowienie normy prawnej postępowania zakazującej zabijania dziecka poczętego, jeżeli na jej straży ustawodawca nie ustanawia sankcji, grożącej za jej przekroczenie. Owa sankcja doznawać może jednocześnie osłabienia poprzez wprowadzenie szerokich przesłanek pozwalających na złagodzenie lub odstąpienie od wymierzenia kary. Innymi słowy, niezbędne dla należytej ochrony prawa do życia zakazanie prenatalnego zabójstwa wymaga, aby stojąca na jego straży sankcja prawnokarne nie doznawała bezwzględnych wyjątków, przy zachowaniu możliwości ograniczenia lub odstąpienia od kary w indywidualnych przypadkach.

1.20. Ujednolicenie pojęciowe przepisów karnych

Projektowane zmiany przepisów Kodeksu karnego ujednolicają również treść przepisów znajdujących się w rozmaitych regulacjach, jak też w samym Kodeksie karnym. Znajdujący się w tym samym rozdziale, co art. 152 i 153 Kodeksu karnego, art. 157a, jako znamię czynu zabronionego wskazuje „uszkodzenie ciała dziecka poczętego lub rozstrój zdrowia zagrażający jego życiu”. Wolą projektodawcy jest więc konsekwentne posługiwanie się terminem „dziecko poczęte”, w miejsce pojęć dehumanizujących, jak np. „przedmiot ciąży”.

2. Aktualny stan faktyczny

2.1. Według danych Narodowego Funduszu Zdrowia w 2014 r. dokonano 1 812 legalnych aborcji refundowanych na podstawie art. 4b Ustawy¹⁸.

¹⁷ Opinia Europejskiej Komisji na rzecz Demokracji przez Prawo z 4 kwietnia 2006 r., Pkt III. 7 i IV. 9 [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2006\)015-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2006)015-e) (dostęp 12/01/2016)

¹⁸ Ujęte w statystykach jako procedura M-17 – indukcja poronień.

- 2.2. W 2013 roku – jak wynika ze sprawozdania Rady Ministrów z wykonywania oraz o skutkach stosowania w roku 2012 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r.¹⁹ – legalnie spowodowano śmierć 751 dzieci poczętych, z czego 725 z uwagi na podejrzenie ich upośledzenia.

3. Projektowane zmiany

3.1. Zmiana tytułu ustawy

W związku z wprowadzanymi modyfikacjami, zasadne jest dokonanie zmiany tytułu ustawy. Do tej pory zawierał on pojęcia dotyczące „ochrony płodu ludzkiego” oraz „warunków dopuszczalności przerywania ciąży”. W związku z proponowanymi zmianami terminologicznymi, nie jest wskazane, by treść ustawy pozostawała w sprzeczności z jej tytułem. Podobnie, w związku z usunięciem przesłanek, które dopuszczają w obecnym stanie prawnym doprowadzenie do śmierci dziecka poczętego (zwane przerywaniem ciąży), tytuł ustawy nie powinien wprowadzać w błąd.

3.2. Zmiana Preambuły ustawy

Kolejną konsekwencją wprowadzanych zmian jest także dokonanie modyfikacji preambuły Ustawy. Jako że posiada ona bezsprzecznie wartość normatywną, powinna pozostawać w spójności z pozostałą treścią ustawy. W efekcie, preambuła w proponowanym kształcie akcentuje potrzebę pełnej ochrony życia, w tym także dzieci poczętych, wskazując, że stanowi ono wartość preferowaną przez ustawodawcę wobec innych wartości, praw i wolności konstytucyjnych.

3.3. Zmiana art. 1 ustawy

Zmiana art. 1 wykonuje orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 1997 r., w sprawie prowadzonej pod sygn. K 26/96, wskazując jasno, że „każdy człowiek od chwili poczęcia ma przyrodzone prawo do życia” i nie może ono być ograniczane ustawą bez względu na moment rozwoju, w jakim człowiek się znajduje, a także, iż „życie i zdrowie dziecka od chwili jego poczęcia pozostają pod ochroną prawa”.

3.4. Zdefiniowane pojęcia „poczęcie”

¹⁹ Sprawozdanie Rady Ministrów z wykonywania oraz o skutkach stosowania w roku 2013 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży” (Druk nr 3686 z 15 lipca 2015 r., s. 91-92).

Proponuje się także zdefiniowanie pojęcia poczęcia. Termin ten jest znany polskiemu orzecznictwu i nauce prawa. Mimo dorobku sądów i doktryny wciąż powstają koncepcje, które starają się ograniczać zakres ochrony prawa do życia. W konsekwencji, celem wzmocnienia istniejących już gwarancji, niezbędne wydaje się wprowadzenie legalnej definicji poczęcia, jako momentu połączenia się męskiej i żeńskiej komórki rozrodczej. Co więcej, wskazane wyżej rozwiązanie korzystnie wpłynie na wykładnię przepisów innych ustaw. Taka definicja będzie oddziaływała nie tylko na Ustawę, ale także na rekonstrukcję norm na podstawie innych aktów normatywnych zgodnie z koncepcją norm sprzężonych. W efekcie, mając na uwadze potrzebę uniknięcia wątpliwości lub interpretacji wypaczających zamiary projektodawców, zdecydowano się na wskazanie wprost, że chwilę poczęcia stanowi połączenie się żeńskiej i męskiej komórki rozrodczej.

3.5. Upodmiotowienie dziecka poczętego jako pacjenta

Zmiany wprowadzane w art. 2 ust. 1 pkt 1 Ustawy mają na celu wprowadzenie terminologii, która nie dehumanizuje dziecka poczętego. W konsekwencji, proponuje się modyfikację, zgodnie z którą określenie „płód ludzki” zastępuje się, znanym i współwystępującym obecnie w języku ustawowym sformułowaniem „dziecko poczęte”. Taka konstrukcja stanowi również upodmiotowienie dziecka poczętego i nakazuje traktować je jako pacjenta w rozumieniu ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2016, poz. 186).

3.6. Usunięcie przepisów regulowanych już innymi aktami prawa

Propozycja uchyla art. 2 ust. 2a dotyczący dostępu do informacji i badań prenatalnych, szczególnie wtedy, gdy istnieje podwyższone ryzyko bądź podejrzenie wystąpienia wady genetycznej lub rozwojowej płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej życiu płodu. Ma to bezpośredni związek z uchylanym art. 4a ust. 1 pkt 2, co czyni wzmiankowanie o informacji i badaniach prenatalnych w treści Ustawy bezprzedmiotowym. Niezależnie od powyższego, dostęp do badań prenatalnych gwarantowany jest ustawodawstwem regulującym dostęp do świadczeń medycznych, a zamieszczenie tych norm w Ustawie stanowiło zbędne *superfluum*.

3.7. Prawa rodziców i wychowanie do życia w rodzinie

Zgodnie z art. 53 ust. 3 Konstytucji RP, rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Dotychczasowa treść art. 4 ust. 1 Ustawy nie realizuje w pełni tej wolności, pozostawiając

poza sferą decyzji rodziców istotny obszar wychowania, sprzężony ściśle z wychowawczymi konsekwencjami preferowanego przez rodziców profilu nauczania moralnego i religijnego. W konsekwencji, proponuje się zmianę, która oczywiście w żaden sposób nie uniemożliwia lub nie ogranicza możliwości realizowania programów nauczania szkolnego wprowadzających wiedzę o życiu seksualnym człowieka, zawierającą się w szerszym kontekstowo pojęciu zasad odpowiedzialnego rodzicielstwa, lecz konstruuje wymóg uzyskania pisemnej zgody rodziców lub pełnoletnich uczniów, wskazując też, że nauczanie we wskazanym zakresie musi respektować normy moralne rodziców oraz wrażliwość uczniów.

3.8. Zasady wazenia ochrony zycia i zdrowia matki i dziecka poczetego (patrz tez pkt 1.11. – 1.12. powyzej)

Wcześniej przedstawiona argumentacja (punkty 1.11. – 1.12.) związana z wazeniem ewentualnej kolizji dóbr zycia lub zdrowia matki a zycia dziecka, a także przeprowadzona analiza konstytucyjności rozwiązań, które umożliwiały przerwanie ciąży z jednego ze wskazanych wyzej powodów, uzasadnia uchylenie art. 4a Ustawy, który dotychczas czynił zgodnym z prawem przerwanie ciąży w sytuacji, kiedy stanowi ona zagrozenie dla zycia lub zdrowia kobiety ciężarnej.

3.9. Jednocześnie, projekt wprowadza w treści nowelizowanego art. 152 i 157a Kodeksu karnego stosowne regulacje kontratypów, związanych odpowiednio z podejmowanymi działaniami leczniczymi, skutkującymi śmiercią dziecka poczetego, koniecznymi dla uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa dla zycia matki dziecka poczetego oraz działaniami leczniczymi, skutkującymi uszkodzeniem ciała dziecka poczetego lub rozstrojem zdrowia zagrażającym jego życiu, koniecznymi dla uchylenia niebezpieczeństwa grożącego zdrowiu lub życiu matki dziecka poczetego albo dziecka poczetego. Przywołując ponownie, iż wedle wiedzy medycznej aborcja (zatem działanie nakierowane bezpośrednio na śmierć dziecka poczetego) nie jest nigdy koniecznym środkiem zaradczym wobec zagrozenia zdrowia lub zycia matki dziecka poczetego, należy uznać iż działania lecznicze mogą wiązać się z dopuszczalnym zagrozeniem dla zycia dziecka, jako dobra równorzędnego z życiem matki. Powyższa konstatacja znajduje odzwierciedlenie w projektowanym brzmieniu art. 152 §4 oraz art. 157a §3 Kodeksu karnego.

3.10. Ochrona zycia dziecka poczetego, gdy zachodzi duze prawdopodobienstwo ciężkiego i nieodwracalnego uposledzenia plodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu (patrz tez pkt 1.13. – 1.14. powyzej)

Podobnie przywołując podaną we wcześniejszej części uzasadnienia argumentację (punkty 1.13. - 1.14.), mając na uwadze brak dobra chronionego uzasadniającego ograniczenie ochrony prawa do życia, proponuje się uchylenie art. 4b Ustawy, który aktualnie czyni zgodnym z prawem zabicie dziecka poczętego w sytuacji, kiedy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu.

3.11. Ochrona życia dziecka poczętego, gdy zachodzi podejrzenie, iż dziecko zostało poczęte w wyniku czynu zabronionego (patrz też pkt 1.15. - 1.17. powyżej)

Wreszcie, zważywszy na argumentację przywołaną w punktach 1.15. - 1.17. powyżej, proponuje się również uchylenie art. 4c Ustawy, zgodnie z którym dopuszcza się aborcję pod warunkiem, że zachodzi uzasadnione podejrzenie, iż dziecko poczęte zostało w wyniku czynu zabronionego.

3.12. Obowiązek Państwa zapewnienia opieki rodzinom wychowującym dzieci dotknięte ciężkim upośledzeniem albo chorobą zagrażającą ich życiu, jak również matkom oraz ich dzieciom, gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że do poczęcia doszło w wyniku czynu zabronionego

Proponowana zmiana art. 2 ust. 2a nakłada na organy administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego obowiązek zapewnienia pomocy materialnej i opieki rodzinom wychowującym dzieci dotknięte ciężkim upośledzeniem albo chorobą zagrażającą ich życiu, jak również matkom oraz ich dzieciom, gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że do poczęcia doszło w wyniku czynu zabronionego. Taka konstrukcja wynika z moralnego obowiązku państwa do wsparcia osób najbardziej potrzebujących i w najcięższych sytuacjach życiowych, do których wyżej wspomniane z pewnością się zaliczają.

3.13. Prawnokarna ochrona prawa do życia

Jak wskazano w punkcie 1.19. powyżej, modyfikacja ustawy karnej stanowi także realizację pozytywnego obowiązku państwa w zakresie ochrony wartości wyrażonej w art. 38 Konstytucji. W efekcie, potrzebne jest nie tylko jasne rozstrzygnięcie granic bezprawności na płaszczyźnie normy sankcjonowanej - co projektodawca czynni, proponując szereg zmian w Ustawie - ale także konieczne jest właściwe ukształtowanie normy sankcjonującej, od której istnienia oraz granic zależy poziom realnej ochrony dobra.

3.14. Potwierdzenie sankcji karnej dla dostawców środków aborcyjnych (pomocników) oraz osób nakłaniających do zabójstwa prenatalnego (podżegaczy)

Proponowane zmiany przeciwdziałają także aborcji farmakologicznej, dostępnej często za pośrednictwem środków komunikowania się na odległość, w szczególności szerzącemu się zjawisku dostępności farmakologicznych środków poronnych nabywanych za pośrednictwem Internetu. Odpowiednia ochrona jest możliwa jedynie z zastosowaniem właściwych instytucji prawa karnego. W konsekwencji, niezbędne jest powtórzenie w części szczególnej kodeksu karnego, w projektowanym art. 152 (zabójstwo prenatalne), że pełną odpowiedzialność za współsprawstwo ponosi również każdy, kto pomagał lub nakłonił matkę do popełnienia dzieciobójstwa prenatalnego.

3.15. Nadzwyczajne złagodzenie kary lub odstąpienie od niej, wobec matki dziecka poczętego, która umyślnie spowodowała śmierć dziecka poczętego

Wobec matki, która w obecnych realiach najczęściej jest bezpośrednim sprawcą tego czynu (przyjmuje farmakologiczne środki aborcyjne), sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary lub odstąpić od jej wymierzenia. Tak sformułowany zakres działania sądu pozwoli na odpowiednie, nieskrępowane sztywnym i kazuistycznym rozstrzygnięciem ustawowym, dostosowanie reakcji sądu do stopnia zawinienia i stopnia świadomości sprawczyni. W szczególności zaś pozwoli na odstąpienie od wymierzania kary, ilekroć zabicie dziecka poczętego było wymuszone przez nacisk środowiska rodzinnego, ojca dziecka lub innych okoliczności występujących w konkretnej sprawie. Jednocześnie, zastosowanie pełnego wymiaru kary możliwe będzie wobec osób odpowiedzialnych za nakłanianie i dostawców środków aborcyjnych.

3.16. Wyłączenie karalności matki, która nieumyślnie spowodowała śmierć dziecka poczętego

W sytuacji, kiedy sprawcą czynów opisanych w art. 152 § 2 i 157 § 2 Kodeksu karnego jest matka dziecka, proponuje się wyłączenie możliwości jej ukarania przez użycie określenia: „nie podlega karze”. Wyłączenie to dotyczy nieumyślnej formy czynów, polegającej co do zasady na niedochowaniu przez matkę dziecka poczętego ostrożności, jakiej wymaga się od osoby w jej stanie. Projektowane przepisy oznaczają, że ustawodawca traktuje takie zachowanie jako bezprawne i zawinione, jednak wyłącza matkę spod groźby sankcji, biorąc pod uwagę, iż w zazwyczaj utrata dziecka w takiej sytuacji jest sama w sobie źródłem cierpienia matki, która chciała dziecka, a w wyniku swojego nieroztropnego zachowania doprowadziła do jego śmierci lub uszkodzenia jego ciała. Jednocześnie osoba trzecia, w tym lekarz który wskutek swego zaniedbania doprowadził do śmierci lub uszkodzenia ciała dziecka poczętego, podlegają karze za ten czyn na podstawie art. 152 § 2 i 157 § 2 Kodeksu karnego.

3.17. Zdefiniowane pojęcia „dziecko poczęte” w Kodeksie karnym

W związku z modyfikacją wyżej wymienionych przepisów Kodeksu karnego, zdecydowano się wprowadzić do § 24 definicję dziecka poczętego. Podkreślono, że dziecko poczęte jest człowiekiem w prenatalnym okresie rozwoju, od połączenia się żeńskiej i męskiej komórki rozrodczej. Wprowadzenie terminu „dziecko poczęte” do słowniczka w Kodeksie karnym stanowi zabezpieczenie przed nie wzięciem pod uwagę definicji poczęcia, o której była mowa powyżej przy rekonstrukcji normy sankcjonowanej, podkreślając tym samym wyraźny zamiar projektodawcy.

3.19. Termin wejścia w życie znowelizowanych przepisów

Projekt przewiduje standardowe *vacatio legis*, czyli dwa tygodnie od dnia ogłoszenia.

4. Przewidywane skutki

4.1. Skutki społeczne

Projekt obywatelski przyczynić się może do długofalowego wzrostu wrażliwości społecznej, postaw humanitarnych, wzrostu demograficznego oraz zatrzymania postępującej – także wśród lekarzy – stygmatyzacji społecznej niektórych grup ludzi, w szczególności osób niepełnosprawnych, które na prenatalnym etapie swego rozwoju pozbawione są na mocy obowiązujących obecnie przepisów prawnej ochrony życia.

4.2. Skutki gospodarcze

Projekt nie wywołuje skutków gospodarczych.

4.3. Skutki finansowe

Przy przyjęciu szacunkowego kosztu jednego zabiegu aborcji na poziomie 1 275 – 1 326 zł oraz liczby zrefundowanych aborcji z 2014 roku, projekt pozwoli zaoszczędzić budżetowi Narodowego Funduszu Zdrowia od 2,3 mln do nawet 2,5 mln zł rocznie. Analiza skutków finansowych zobowiązań określonych w projektowanym art. 2 ust. 2a Ustawy, to jest zobowiązania do zapewnienia pomocy materialnej i opieki dla rodzin wychowujących dzieci dotknięte ciężkim upośledzeniem albo chorobą zagrażającą ich życiu, jak również matkom oraz ich dzieciom, gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że do poczęcia doszło w wyniku czynu zabronionego, winna być przedmiotem analizy w toku prac legislacyjnych związanych z projektami ustaw wykonawczych.

5. Źródła finansowania

- 5.1. Projekt nie pociąga za sobą obciążenia budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

6. Założenia projektów podstawowych aktów wykonawczych

- 6.1. Projekt nie wprowadza żadnych delegacji ustawowych, które wymagałyby wydania aktów wykonawczych.

7. Oświadczenie o zgodności projektu z prawem UE

- 7.1. Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

8. Zakończenie

- 8.1. Warto mieć na uwadze, że wcielenie w życie projektu ustawy chroniącej życie ludzkie od poczęcia mogłoby zapoczątkować rozwój międzynarodowego systemu praw człowieka opartego na przyrodzonej i niezbywalnej godności ludzkiej, z którą wiąże się obowiązek poszanowania życia ludzkiego od poczęcia. Polska jako suwerenne państwo będące członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych, Unii Europejskiej oraz Rady Europy podejmując zdecydowany krok w obronie najsłabszych, mogłaby zainicjować międzynarodową kampanię na rzecz upowszechnienia prawa do życia dla wszystkich ludzi, bez względu na ich stan zdrowia, płeć czy pochodzenie.